

LIJST

**AUDITORAAT-GENERAAL, OVERTUIGINGSSTUKKEN 523-539
"ONTBINDING VRIJMETSELAARSLOGES"**

M. Van De Steen, H. Masson en D. Martin
1997

1. Inleiding

De stukken, bekend onder de benaming "Ontbinding der Vrijmetselaarsloges", houden geen rechtstreeks verband met de activiteiten van de *Ligue antimaçonnique belge*, alias *L' épuration*. Integendeel, ze bevatten overwegend Duitse papieren van de *Beaufragter des Chefs der Sicherheitspolizei und des SD für den Bereich des Militärbefehlshabers in Belgien und Nordfrankreich*, tijdens de oorlogsjaren gevestigd in diverse gebouwen van de Louisalaan te Brussel. Meer specifiek gaat het over de papieren van de Abteilung II B en uitzonderlijk van de Abteilung IVB van voornoemde instanties. De dossiers bevatten geen Belgische maçonnieke papieren noch ledenlijsten, enkel blanco briefpapieren, al dan niet door de bezetter gebruikt. Dit is begrijpelijk, als men weet dat het Secretariaat van het Grootoosten van België en de Opperaad (Suprême Conseil) bij de inval in mei 1940 veiligheidshalve zorgden voor de nodige destructie of beveiliging.

De stukken zijn uiteraard van zeer heterogene samenstelling. Het zijn zowel primaire als secundaire bronnen : officiële stukken, afschriften, dienstnota's, randnota's, persknipsels, vertalingen van originelen. De meeste dateren van de periode 1940-1944. Uitzonderlijk treffen wij stukken aan van vóór de oorlog. Dit alles is evenwel in los verband geïnclassificeerd. Een relatief groot aantal documenten betreft ook niet-maçonnieke organisaties en genootschappen waaronder de Boeddhistische kerk. Het geheel heeft gediend als overtuigingsstukken bij het voeren van het proces ten laste van de Belgische collaborateurs van de *Ligue Antimaçonnique Belge*. Het vonnis werd bevestigd bij het arrest van 21.4.1948.

Wij denken dat het onmogelijk is de stukken te classeren in chronologische volgorde, noch volgens het organigram van de Duitse diensten. Nu is het evenwel overduidelijk dat de Duitse *Militärverwaltung*, en meer specifiek de afdelingen IIB en IVB van de *Sicherheitspolizei-SD* te Brussel, intens hebben samengewerkt met de Belgische Antivrijmetselaarsliga evenals met collaboratiebewegingen als VNV en Rex. Daar het overwegend gaat om organisatorische briefwisseling hetzij tussen de Duitse militaire diensten onderling enerzijds en de Antivrijmetselaarsliga anderzijds, leek dit ons een argument te meer om de stukken te behouden in hun oorspronkelijke volgorde, al lijkt deze op het eerste gezicht chaotisch.

Het is voor de historicus moeilijk om aan de hand van de honderden stukken die zich in de classeurs bevinden, de historiek van de Antivrijmetselaarsliga of van de *Militärverwaltung* bij de strijd tegen wat nog restte van de Belgische vrijmetselaars, nauwkeurig te reconstitueren.

Wij verwijzen de lezer terzake o.a. naar een artikel in de "Travaux du Suprême Conseil de Belgique"¹.

Indien men werkelijk de ganse historiek in detail wil bestuderen dan moet men met toelating van de Auditeur-Generaal, inzage vragen van het dossier van het proces.

Wij hebben eveneens gepoogd na te gaan of er zich geen andere papieren bevonden in de *Archives Nationales* te Parijs waar de papieren van de *Militärbefehlshaber in Belgien*, beter bekend onder de benaming "Fonds Marbourg" bewaard worden. Hiermee kan enige duidelijkheid gebracht worden in de algemene "Kulturpolitik"². Men kan er o.m. de "Kulturberichte, Berichte über die Tätigkeit und Arbeitsziele der Militärverwaltung in Belgien auf dem Gebiete der Kultur" terugvinden, naast stukken afkomstig van de *Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg*.

Gelijkaardige opzoekingen in het "Fonds Maçonique" van de *Bibliothèque Nationale* te Parijs, in het archieffonds van het "Grand Orient de France" en het Grootoosten der Nederlanden te 's Gravenhage leidden niet tot enig positief resultaat.

Wat er ook van zij, de actie van de nazibezetters tegen de Belgische vrijmetselarij is enkel te begrijpen in het licht van de machtsontplooiing van de *Einsatzstab Rosenberg*. Deze laatste had o.m. als opdracht wat men noemde "volksvreemde" en "volksvijandige" elementen uit te schakelen. Daar werd o.m. onder verstaan de "Jüdisch-Freimaurerische Weltverschwörung". Zoals in andere totalitaire regimes kon het bestaan van de Vrijmetselarij niet verenigd worden met het naziregime dat vanaf 1933 onmiddellijk ingreep om de Loges te sluiten, de leden zorgvuldig te registreren en uiteindelijk elke maçonnieke activiteit, zelfs discreet of clandestien, radikaal uit te roeien. De aanwezigheid van Rosenberg himself, onmiddellijk na de inval in België reeds in juni 1940, valt samen met de "Sicherstellung" van de logegebouwen. Alle maçonnieke documenten, publicaties, kunstvoorwerpen e.d.m. werden hetzij door de bezetter, hetzij door de Antivrijmetselaarsliga geplunderd en deels afgevoerd naar Duitsland.

Het terugvinden van een aantal vrijmetselarij-archieven in Moskou en van de archieven van de *Einsatzstab Rosenberg* in Kiev zal dus in elk geval de wetenschappelijke studie van de Belgische vrijmetselarij een nieuwe impuls kunnen geven.

Wij hopen hetzelfde van de stukken die hier voorgesteld worden en die raadpleegbaar zijn mits toelating.

M.V. / D.M.

¹ Nr. 66 (1948) onder de titel : "La Franc-Maçonnerie Belge sous l'occupation allemande, 1940-1944".

² Zie o.a. de nummers A J 40 14, 15², 15³, 15⁴, 15⁵, 15⁶, 15⁶, 15⁷, 15⁸

2. Lijst

Classeur 523 : “Grossorient”

- Farde 1 : Losse stukken
Documenten 1- 9.
- Farde 2 : Suprême Conseil de Belgique
Documenten 10-11.
- Farde 3 : “Allgemeine Berichte über die Freimaurerei in Belgien”
Documenten 12-16.
- Farde 4 : “Logen-Allgemeines”.
Documenten 17-24.
- Farde 5 : Grand Orient de Belgique
Documenten 25-28.

Classeur 514 : Loges

- Farde 1 : La Parfaite Union, Mons.
Documenten 1-6.
- Farde 2 : La Bonne Amitié, Namur.
Documenten 7-9.
- Farde 3 : La Parfaite Intelligence et l'Etoile Réunies, Liège.
Document 10-17.
- Farde 4 : Les Amis Philanthropes, Brussel.
Document 18.
- Farde 5 : Les Amis Philanthropes n°2, Brussel.
Document 19.
- Farde 6 : Les Amis Philanthropes n°3, Brussel.
Document 20.
- Farde 7 : Société Civile des Amis Philanthropes.
Documenten 21-22.
- Farde 8 : La Constance, Leuven.
Documenten 23-26.
- Farde 9 : Les Elèves de Thémis, Antwerpen.
Document 27.
- Farde 10: Les Vrais Amis de l'Union et du Progrès Réunis, Brussel.
Document 28.

Classeur 525 : Dossier Flament (leiding Ligue Antimaçonique)

- Farde 1 : Flament.
Documenten 1-2.
- Farde 2 : Flament.
Document 3.
- Farde 3 : Aanslag op Flament.
Documenten 4-5.
- Farde 4 : “Auseinandersetzung Flament-Ouwerx”.
Documenten 6-31.
- Farde 5 : Flament.
Documenten 32-50.
- Farde 6 : “Flament. Sicherheitspolizei Abteilung II B.
Auseinandersetzung Flament-Ouwerx”.
Documenten 51-80.
- Farde 7 : Idem 6 + tijdschriften.
Documenten 81-109.
- Farde 8 : Briefwisseling Flament.
Documenten 110-114.
- Farde 9 : Briefwisseling Flament. Varia.
Documenten 115-145.

Classeur 526 : Loges

- Farde 1 : Les Amis de la Parfaite Intelligence, Huy.
Documenten 1-2.
- Farde 2 : Les Philadelphes.
Documenten 3-11.
- Farde 3 : Le Septentrion.
Documenten 12-15.
- Farde 4 : La Liberté.
Documenten 16-19.
- Farde 5 : L'Indivisible, Spa en Le Travail, Verviers.
Documenten 20-24.
- Farde 6 : La Charité, Charleroi.
Documenten 25-34.

Farde 7 : La Flandre, Brugge.
Documenten 35-37.

Farde 8 : Marnix van St. Aldegonde, Antwerpen.
Documenten 38-39.

Farde 9 : Les Frères Réunis, Doornik.
Documenten 40-58.

Classeur 527 : Diverse loges

Farde 1 : Kapittellogen. Union des Flandres, Gent.
Documenten 1-3.

Farde 2 : Grande Loge Nationale Indépendante.
Documenten 4-9.

Farde 3 : “Russische Emigrantenlogen in Belgien”.
Documenten 10-17.

Farde 4 : L’Anglo-Belge, Antwerpen.
Documenten 18-20.

Farde 5 : Les Amis du Commerce, Antwerpen.
Documenten 21-28.

Farde 6 : Ancient Order of Foresters/Le profond Silence.
Documenten 29-30.

Classeur 528 : Niet-maçonnieke organisaties

Farde 1: Palais Mondial.
Documenten 1-2.

Farde 2 : “Stadtführung der Stadt Brüssel”.
Document 3.

Farde 3 : La Libre Pensée.
Documenten 4-9.

Farde 4 : “Universität Brüssel”.
Documenten 10-27.

Farde 5 : Centre Médical de l’U.L.B.
Documenten 28-35.

Farde 6 : Institut Solvay.
Document 36.

- Farde 7 : Ligue de l'Enseignement.
Documenten 37-40.
- Farde 8 : Le Foyer des Orphelins.
Document 41.
- Farde 9 : Action Rationaliste Belge, Brussel.
Document 42.
- Farde 10 : Culture et Liberté.
Documenten 43-44.
- Farde 11 : F.U.D.O.S.I.
Document 45.
- Farde 12 : "Pfadfinder Belgien".
Document 46.
- Farde 13 : "Rotes Kreuz".
Documenten 47-56.

Classeur 529 : Niet-maçonnieke organisaties (vervolg)

- Farde 1 : "Allgemeine Veranstaltungen".
Documenten 1-2.
- Farde 2 : La Table Ronde.
Document 3.
- Farde 3 : Theiron School of Life.
Documenten 7-15.
- Farde 4 : Anthroposophische Gesellschaft.
Documenten 7-15.
- Farde 5 : National Institute of Sciences.
Documenten 16 en 17-18.

Classeur 530

- Farde 1 : "Informationsberichte zur Freimaurerfrage".
Document 1.

Classeur 531 : Thematische dossiers

- Farde 1: Rex.
Documenten 1-15.
- Farde 2 : V.N.V.
Documenten 16-21.

- Farde 3 : "Freimaurerei und Liberalismus".
Documenten 22-25.
- Farde 4 : "Freimaurerei und Marxismus".
Documenten 26-54 (2 documenten 54).
- Farde 5 : "Freimaurerei und Juden".
Documenten 56-62.
- Farde 6 : "Freimaurer und Politik".
2 documenten 63.
- Farde 7 : Volksmacht.
Document 64.
- Farde 8 : Volksverwering.
Documenten 65-74.
- Farde 9 : "Flämische Freimaurerei".
Documenten 75-77.
- Farde 10: "Anti-Faschismus in der Freimaurerei".
Document 78.
- Farde 11: "Rationalismus".
Document 79.

Classeur 532 : "Einzel" (personalia)

A

1. Adelsky

B

2. Mouvement national Antijuif (brief E. Van Erp)
3. Bousin Emile.
4. Branquart Félix.
5. Karl Breniq.
6. Buré Victor.
7. Boulvin Maurice.
8. Biliard Henri.
9. Boulle Jacques.
10. Bonneville.
11. C. Bonzon.
12. Bernard Joseph.
13. Bonnyns Billiard.

C

14. Carles.
15. Carles.

16. Caullet.
17. Ceurremans Karel.
18. Chanteux Maurice.
19. Coulonvaux.
20. Cabra.
21. Cocq F., Celpes M., Charpentier V., Carpentier.
23. Cornil.

D

24. Bohet.
25. Duysburgh.
26. Dauwers aan Van Hooveld, begeleidend schrijven.
27. Devillez, Destrée, Empain.
28. Devillez, Destrée, Empain.
29. Kronacker.
30. Dehousse Fernand.
31. Van de Graaf - Dopvre.
32. Van Duuren Jules.
33. Devroey.
34. Dupierry Mario.
35. de Man Henri.
36. Delen.
- 36bis Dennau Louise.
37. Delvaux.
38. Diderich.
39. Dupré Léandre.
40. Delen.
41. Dubois de Vroylande, Olaf Poulsen de Baerdemacher.

E

42. Erculisse Paul.
43. Eruclisse P.
44. Engel R.
45. Engel R.
46. Engel R.
47. Engel R.

F

48. Fouquart.
49. Fouquart Raoul.
50. Fouquart Raoul.
51. André Frans.
52. Forbert.
53. Brief W. Frensel m.b.t. joodse diamanthandelaars.
54. Friesenwinkel.
55. Fleischmann Théo.
56. de Harting André.
57. Fontaine Pierre.
58. Feldheim.
59. Furnémont.

G

- 60. Godfroid.
- 61. Gallins, Guillain. De Groote P.
- 62. Gavage.
- 63. Gavage.
- 64. Gavage.
- 65. Grandjean.
- 66. Groffier Jean.
- 67. Groffier Jean.
- 68. Gybels Viktor.

Classeur 533 : Franse vrijmetselarij

- Farde 1 : “Gesetze und Verordnungen gegen Freimaurer (Frankreich)”
Documenten 1-17.
- Farde 2 : Lille.
Document 18.
- Farde 3 : “Französische Logen”.
Documenten 19-37.
- Farde 4 : Lille.
Documenten 38-62.
- Farde 5 : Grande Loge de France.
Documenten 63-66.

Classeur 534 : Sluiting loges

- Farde 1 : Vereffening van het vermogen der Vrijmetselaars.
Documenten 1-3.
- Farde 2 : Sluiting Vrijmetselaarsloges.
Documenten 4-22.
- Farde 3 : Logemuseum.
Documenten 23-37.
- Farde 4 : “Inventur - Rue de Laeken”.
Documenten 38-54.
- Farde 5 : Rekeningen
Documenten 55-87.

Classeur 535 : Personalia, vervolg**P**

1. Jacques Van der Plaes.
2. P. Philippart aan Dr. Paul Ouwerx.
3. Id.
4. G. Pêtre, Vermerk.
5. G. Pêtre.

R

6. L. Rogo.
 7. L. Rogo.
 8. L. Rogo.
 9. L. Rogo.
10. E. Rimbaut-Simoens.
11. M. Renard.
12. Rochat, Rodenberg, Rongvaux.

S

13. Simoens-Richard.
14. P. Sierens.
15. L. Somerhausen.
16. R. Sand.
17. R. Sand.
18. Sobelevski.
19. F. Staelens.
20. Strainchamps.
21. F.-H. Steurs.
22. A. Stern.
23. Matto-Smelten
24. M. Suchotin.
25. F. Steurs.
26. Sornin de Leysat.
27. Société du Cygne.

T

28. Tijdschrift Pallus.
29. H. Teirlinck.
30. E. Tilemans.
31. E. Tilemans.
32. E. Tilemans.
33. F. Torron, H. Hornez, Malbrancq, M. Martin, F. Duret, R. Logier.
34. A. Trogler.
35. A. Trogler.

V

36. P. Vallot.
37. De Vlieger.
38. De Vlieger.
39. A. De Vlieger.

- 40. R. Van Dyck.
- 41. Van Dyck.
- 42. R. Van Dyck.
- 43. D. Vermeire.
- 44. D. Vinant.
- 45. D. Vinant.
- 46. Vlinkervleugel.
- 47. Vlinkervleugel.
- 48. Vlinkervleugel.
- 49. Vlinkervleugel.

W

- 50. F. Warland.
- 51. F. Warland.
- 52. F. Warland.
- 53. F. Warland.
- 54. F. Warland.
- 55. F. Warland.
- 56. F. Warland.
- 57. F. Warland.
- 58. F. Warland.
- 59. F. Warland.
- 60. F. Warland.
- 61. R. Weber.
- 62. R. Werner.
- 63. R. Werner = J. Delatte
- 64. Toelating "Le Secret de la pyramide de Chéops".
- 65. R. Werner = J. Delatte.
- 66. Toelating "Le Secret de la pyramide de Chéops".
- 67. R. Werner.
- 68. R. Werner.
- 69. Wielemans.

Z

- 70. U. Zerbini.

Classeur 536 : Niet-maçonnieke organisaties (einde) en Stimmungsberichte Sipo-SD

- Farde 1 : Société Métapsychique.
Document 1.
- Farde 2 : Société Théosophique
Documenten 2-41.
- Farde 3 : Theosophische Gesellschaft.
Documenten 42-61.
- Farde 4 : Volkenbond.
Documenten 62-66.

- Farde 5 : Stimmungsberichte Sipo/SD
Documenten 67-81.
- Farde 6 : Stimmungsberichte Sipo/SD
Documenten 82-108.
- Farde 7 : Stimmungsberichte Aussendienststelle Charleroi.
Document 109.
- Farde 8 : Stimmungsberichte Aussendienststelle Lüttich.
Documenten 110-118.
- Farde 9 : Stimmungsberichte Aussendienststelle Antwerpen.
Document 119.
- Farde 10 : Société belge pour la crémation.
Document 120.

Classeur 537 : “Presseverfügungen”.

- Farde 1 : *L'ami du Peuple*.
Document 1. L'Ami du Peuple.
Document 2. Verdeling tijdschriften.
Document 3. Radio-uitzending.
Document 4. Antimaçonnieke propaganda.
Document 5. Censuur Propaganda-Abteilung.
Document 6. Onderhoud Sonderführer Brauwera.
Document 7. Censuur Propaganda-Abteilung.
- Farde 2. *Le Rempart*.
Document 8. Tijdschrift Le Rempart.
Document 9. Toezending 524 exemplaren Le Rempart.
Document 10. Tijdschrift Le Rempart.
Document 11. Tijdschrift Le Rempart.
Document 12. Tijdschrift Le Rempart.
Documenten 13-25. Tijdschrift Le Rempart.
Document 26. Inlichtingsfiche.
Document 27. Standregelen.
Document 28. Verslag Stichtingsvergadering Le Rempart.
Document 29. Financiële toestand.
Document 30. Interne organisatie.
Document 31. Financiële toestand. Ledenlijst.
Document 32. Interne moeilijkheden.
Document 33. Begeleidend schrijven.
Document 34. Interne moeilijkheden.
Documenten 35-36. Speciaal nummer Le Rempart.
Document 37. Beheerraad Le Rempart.
- Farde 3 *La F.: M.: Ennemie de l'Europe* (brochure)
Document 38.

- Farde 4. “Fragebogen über die Logenzugehörigkeit Belgische Staatsbeamter”.
- Document 38. Lidmaatschap staatsambtenaren.
 - Document 39. Onderhoud met Romsée - Müllner.
 - Document 40. “Fragebogen”.
 - Documenten 40-43. Inlichtingen lidmaatschap.
 - Document 44. Onderhoud Romsée - Müllner.
 - Documenten 45-47. “Fragebogen”.
 - Document 48. Schorsing voorzitter Beroepshof.

Classeur 539 : Documenten Maurice Braive en Eglise Bouddhique Universelle.

- Documenten 1-5. Persoonlijke briefwisseling.
- Document 6. Ledenlijst.
- Document 7. Getuigschrift.
- Document 8. Bedanking.
- Document 9. Statuten.
- Document 10. Huurcontract.
- Document 11. Verzekering.
- Document 12. Verzekeringspolis.
- Document 13. Kontrakt.
- Document 14. Waarborg.
- Document 15. Postcheckrekening.
- Document 16. Huurgeld.
- Documenten 17-18. Statuten.
- Document 19. Doelstellingen.
- Documenten 20-22. Oproep.
- Document 28. Herdenkingsfeest.
- Document 29. Verbod - aanhouding M. Braive.
- Document 30. Verklaring.
- Document 31. Aanhoudingsmandaat.
- Document 32. Verzoekschrift.
- Document 33. Postcheckrekening.
- Document 34. Verzoek vrijlating.
- Document 35. Verhoor.
- Document 36. Aanhoudingsmandaat.
- Documenten 37-38. Gerechtelijke papieren.
- Document 39. Verhoor Leroy - Hubens
- Document 40. Aanhoudingsmandaat.
- Document 41. Gerechtelijke stukken.
- Document 42-43. Aanhoudingsmandat.
- Document 44. Inlichtingen over Rachel Pierard.
- Documenten 45-49. Gerechtelijke stukken.
- Document 50. Eglise bouddhique universelle.
- Document 51. Inboedel.
- Document 52-53. Huiszoeking.
- Document 54. Geblokkeerde gelden.
- Document 55. Huiszoeking.
- Document 56. Geblokkeerde gelden.
- Document 57. Quittung.

Document 58. Verbod vrijlating.
Documenten 59-60. Gerechtelijke stukken.
Document 61. Blokkering PCR.
Document 62. Varia.
Document 63. Getuigschrift.
Document 64. Decreet.
Documenten 65-66. Samenstelling bestuur.
Documenten 67. Fotografisch materiaal.